

УДК 39 (477) «1922/19292»

DOI: <https://doi.org/10.52761/2522-1558.2020.15.10>

ВИДАТНІ ДУХОВНІ ПОСТАТІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Юлія ДУТКА

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, інститут архітектури, будівництва та енергетики, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник: Роман ПУЙДА

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, науково-технічна бібліотека, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна

Кожна історична епоха має свої визначні імена, які золотими літерами вписалася у цей період. Не винятком є ХХ ст., коли духовенство постало як представник національних ідей, розбудовники державності. Та що довелося пережити на своєму шляху цим людям: зміна влади, революції та війни. Але коли немає політичного, державного захисника у народу, тоді досить важливо, щоб був духовний наставник, який сприятиме розвитку моралі серед люду.

Відсутність власної централізованої держави, ще більше пригнічувало становище українського народу. Та все ж знаходилися люди, які ладні були заради блага більшості йти всупереч політичних інтересів і відстоювати пригноблене, важке становище українського люду. Серед визначних людей цього періоду вирізняється постаті Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого [1].

110 років тому назад, 20 вересня 1899р. Станіславським єпископом було призначено А. Шептицького ЧСВВ (Чину святого Василя Великого), що різко змінило розвиток єпархії. Монаха ЧСВВ Андрея графа Шептицького, преконізовано на Єпископа Станіславського [2].

Андрей Шептицький (хресні імена Роман, Марія, Олександр; 29.07. 1865 – 01.11. 1944 рр.) – видатний церковний, культурний і громадський діяч, митрополит Галицький, архієпископ Львівський і єпископ Кам'янець-Подільський. Народився в с. Прилбичах Яворівського повіту (Галичина), син графа Івана і Софії з Фредрів (дочки польського письменника Олександра Фредра) [3]. Належить до знатного галицького роду Шептицьких. Доктор права. За мудрі настанови й великі труди він отримав багато народних імен: Український Мойсей, Духовний будівничий, Провідник української нації, Великий митрополит[4].

З 1901 року – митрополит Української Греко-Католицької Церкви. Висвячений на митрополита у 36 років.

Розбудова Церкви:

- запровадив живу українську мову у церковне богослужіння
- висвятив на московського греко-католицького єпископа отця Леоніда Федорова;
- створив білоруську єпархію УГКЦ;
- на кінець 1930-х рр., після 35-ти років митрополичого служіння Андрея Шептицького, УГКЦ нараховувала 3040 парафій і більше 4-х мільйонів віруючих.
- Саме Папі Римському Шептицький розповів про своє бажання йти у монастир Василянського Чину. Папа у той час мав грандіозні плани щодо УГКЦ і тому благословив рішення Шептицького піти у монастир. У 1900 році Папа оголосив Андрея Шептицького Митрополитом Галицьким, і відтоді розпочався розвиток Греко-Католицької Церкви в Україні, зокрема у Галичині. Митрополит Шептицький вважав, що Українська Греко-Католицька Церква має шанси стати сполучником між Східною та Західною Церквами, а отже, вбачав однією зі своїх місій – об'єднання усіх християн [5].

За час свого служіння значно розбудував Греко-Католицьку Церкву як в Україні, так і за кордоном. Будучи одним із найбагатших людей Галичини, щедро спонсорував українські культурно-просвітницькі товариства, надавав стипендії молодим митцям. У 1905 році заснував Національний музей у Львові та придбав для нього велику кількість експонатів. Підтримував українську економічну діяльність, сприяв відкриттю кооперативів. Як Галицький митрополит був депутатом австрійського парламенту у Відні та Галицького крайового сейму, які однак не часто відвідував.

У 1939 році зазнав утисків від радянської більшовицької влади: органи НКВС розстріляли його брата Лева з дружиною Ядвігою в родинному маєтку Шептицьких у Прилбичах [6].

Наприкінці 1940 р. почастишали арешти священників УГКЦ. Багатьох заарештованих перед приходом німців розстріляли. В листопаді 1941 р. митрополит Андрей Шептицький надіслав до Ватикану звіт про нищення УГКЦ більшовиками, в якому повідомляв, що в 1939-1941 рр. на Західній Україні було «ув'язнено або замордовано 32-ох священників, а 33-ох депортовано до Сибіру». На 1267 парафій залишилось лише 807 священників. Остаточній ліквідації Греко-Католицької Церкви зашкодив лише початок війни на Східному фронті. Після повернення радянської влади на Західну Україну влітку 1944 р. Москва почала готуватися до ліквідації Греко-Католицької Церкви [7].

Чи не єдиною за радянських часів Церквою, яка за прикладом перших християн стала катакомбною, але не поступилась вірою і совістю, була Греко-Католицька, очолювана після смерті Андрея Шептицького його наступником митрополитом Йосифом Сліпим [8].

Василь Ленчик, професор, доктор історичних наук займався дослідженням постаті Йосифа Сліпого. У своїй праці «Визначні постаті Української Церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий» [9], він дає виважену оцінку і характеристику постаті Йосифа Сліпого, роблячи акцент на його духовній та науково-педагогічній діяльності. Не менш важливий внесок у розробку даної теми вніс Іван Хома – колишній секретар Й. Сліпого. Його праця «Патріарх Йосиф» [10] – це нарис життя та діяльності Патріарха Йосифа Сліпого (1892–1984 рр.), глави УГКЦ в 1944–1984 рр. Науковець, богослов та свідомий патріот, його урядування припало на час переслідування церкви атеїстичною комуністичною владою. Цей та багато інших аспектів було висвітлено на сторінках його праці. Також проблематика даного періоду висвітлена у статтях В. Сергійчука [11] і Н. Сердюк [12], які ґрунтуються у своїх працях на архівних матеріалах.

Про патріарха Української Греко-Католицької Церкви Йосифа Сліпого та його заслуги перед українським народом можна говорити дуже багато. Та про те, що довелося пережити цьому пастирю у період 1944–1945 рр., лише можна здогадуватися. Адже прихід радянських військ змінив кардинально долю не лише митрополита, а й цілої УГКЦ [13, с. 323].

11 квітня 1945 року радянські спецслужби на визволеній Західній Україні заарештували весь уніатський єпископат у марному сподіванні спонукати УГКЦ до об'єднання з деморалізованою і підконтрольною владі Московською церквою. На подив енкаведистів, жоден з ув'язнених не погодився на співпрацю. Отож для проведення у 1946 році львівського псевдособору УГКЦ довелося поспіхом висвячувати у храмах Російської Православної Церкви єпископів, які начебто від імені греко-католиків оголосили про приєднання «уніатської пастви до канонічної Руської Церкви».

Та більшість вірних УГКЦ не зреклася переконань, хоч за відвідування таємних богослужінь жорстоко карали і священнослужителів, і мирян Церкви, главу якої Йосифа Сліпого засудили до восьми років ГУЛАГу. В березні 1953 року помер Сталін, а за кілька місяців, коли офіційно закінчився термін ув'язнення митрополита, його привезли до Москви для особистої зустрічі з маршалом Жуковим. Як згадував Сліпий, «на бесіді мені пропонується, щоби я поміг унормувати відносини радянського правительства з Папою Римським. При тому зазначено виразно, що ГКЦ буде признана урядом».

Отож невдовзі вже на Луб'янці, де розміщувалося керівництво КДБ, Йосифу Сліпому заявили, що він має публічно зректися Папи. За це в'язень отримає волю і сан єпископа Московської церкви. Незламний митрополит УГКЦ категорично відмовився від цієї пропозиції, за що поплатився п'ятирічним засланням до Сибіру.

Лише завдяки акціям протесту в усьому світі та особистому зверненню президента США, з якими СРСР розпочав чергове «перезавантаження відносин», Йосифу Сліпому 1963-го дозволили виїхати з радянської імперії. У тюрмах і таборах в'язень провів загалом 18 років, власним прикладом довівши незламність істинної віри і ставши людиною-символом для християн усього світу [15].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бистрицька, Е. В. Східна політика Ватикану в контексті відносин Святого престолу з Росією та СРСР 1878–1964: монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. 416 с.
2. Івасів Роман. Скарби Шептицького // Галичина. 2015. 30 липня. (Національні світочі). <https://credo.pro/2015/07/138872>
3. Лаба В. О. Митрополит Андрей Шептицький його життя і заслуги. Любін: Свідчадо, 1996. 64 с.
4. Ленцик В. Визначні постаті Української церкви: Митрополит Андрей Шептицький і Патріарх Йосиф Сліпий. Львів : Свічадо, 2001. 605 с.
5. Лятишевський І., о. д-р. Митрополит Андрей Шептицький, Єпископ Станіславський від 2 вересня 1899-13 січня 1901 // Богословія. – 1926.- т. IV кн. 1-4. – С. 231-235.
6. Пуйда Р.Б., Мандрик Я.І. Митрополит Андрей Шептицький, Єпископ Станіславський (20.09.1899-17.12.1900рр. // Науковий вісник інституту гуманітарної підготовки) ІФНТУНГ. 2009. Випуск 1. С. 54-58.
7. Сергійчук В. Йосиф Сліпий в роки другої світової війни / В. Сергійчук // Пам'ять століть. 2002. № 6. С. 20–38.
8. Сердюк, Н. Митрополит катакомбної церкви / Н. Сердюк // Пам'ять століть. – 2002. – № 6. – С. 82–102.
9. Сліпий Й. Спомини / ред. Іван Дацько, Марія Горяча. Вид. 2-ге. Львів – Рим: Видавництво УКУ, 2014. С. 150-151.
10. Хома І. Патріарх Йосиф. Львів: Видавництво “Дон Боско”, 172 с.
11. Шпак В. Глава катакомбної церкви: [125 р. з дня народження Йосифа Сліпого] // Уряд. кур'єр. 2017. 11 лют. №27. С. 11.

Дата надходження до редакції: 19.11.2019